

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika, na osnovi člana V stav 4 Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i člana 39. stav 1 Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, na sjednici održanoj od 4. do 6. novembra 2015. godine, donijela je

ODLUKU

I

Historijsko područje – Nekropola sa stećcima na lokalitetu Brdo u zaseoku Lopate, općina Breza, proglašava se nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: nacionalni spomenik).

Nacionalni spomenik čini nekropola sa 13 stećaka, i to: 1 ploča, 7 sanduka i 5 sljemenjaka.

Nacionalni spomenik se nalazi na prostoru označenom kao dio k. č. 773 (novi premjer), posjedovni list broj 24, k.o. Vijesolići, što odgovara k.č. 2468 (stari premjer), k.o. Gračanica, zk. uložak broj 391, k.o. SP_Gračanica, dio k.č. 1438 (novi premjer), posjedovni list broj 24, k.o. Vijesolići, što odgovara dijelu k.č. 2728 (stari premjer), k.o. Gračanica, zk. uložak broj 391, k.o. SP_Gračanica, k. č. 1317 (novi premjer), posjedovni list broj 288, k.o. Gornja Breza, što odgovara dijelu k.č. 301/1 (stari premjer), k.o. Breza, zk. uložak broj 2759, k.o. SP_Breza i k. č. 1354 (novi premjer), posjedovni list broj 356, k.o. Gornja Breza, što odgovara k.č. 330 (stari premjer), k.o. Breza, zk. uložak broj 2498, k.o. SP_Breza, općina Breza, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Na nacionalni spomenik se primjenjuju mjere zaštite utvrđene Zakonom o provođenju odluka Komisije za zaštitu nacionalnih spomenika, uspostavljene prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH", br. 2/02, 27/02, 6/04 i 51/07).

II

Vlada Federacije Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Vlada Federacije) dužna je osigurati pravne, naučne, tehničke, administrativne i finansijske mjere za zaštitu, konzervaciju i prezentaciju nacionalnog spomenika.

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika (u daljem tekstu: Komisija) utvrdit će tehničke uvjete i osigurati finansijska sredstva za izradu i postavljanje informacione table s osnovnim podacima o spomeniku i odluci o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom.

III

U cilju trajne zaštite nacionalnog spomenika, na prostoru definiranom u tački I stav 3 ove odluke utvrđuje se **zona zaštite**. Obuhvat zone zaštite počinje od tromeđe

k.č. 1358, 1354 i 1438 i nastavlja sjeverno granicom k.č. 1354 i 1438 do tačke sa koordinatama $Y = 6519339$, $X = 4876157$. Granična linija ide pravolinijski do ugla k.č. 1008 i 773, čija je koordinata $Y = 6519338$ $X = 4876166$, dalje nastavlja između navedenih parcela do tačke sa koordinatama $Y = 6519334$, $X = 4876169$, iz ove tačke linija ide do ugla k.č. 772/1 i 773 čija je koordinata $Y = 6519339$ $X = 4876175$, odakle se nastavlja granicom k.č. 770 i 1438 do tačke čije su koordinate $Y = 6519340$ $X = 4876242$ i ide pravolinijski do tromeđe k.č. 1438, 1316 i 1317, te nastavlja granicom k.č. 1317 sa k.č. 1316, 1318, 1352 do jugoistočnog ugla k.č. 1317 te nastavlja pravolinijski do tromeđe k.č. 1317, 1438 i 1352, čija je koordinata $Y = 6519336$ $X = 4876202$. Od ove tačke linija se pruža granicom k.č. 1352 do ugla u kojem se spajaju k.č. 1353 i 1438, čija je koordinata $Y = 6519345$ $X = 4876170$ te se dalje pruža do ugla k.č. 1354, čija je koordinata $Y = 6519348$ $X = 4876162$. Linija dalje nastavlja granicom k.č. 1354 sa k.č. 1360, 1361, 1359, 1393 i 1358 te se vraća na polaznu tačku na tromeđi k.č. 1358, 1354 i 1438 i time je zatvorena zona zaštite. Površina zone zaštite je 7.942 m². Na tom prostoru utvrđuju se sljedeće mjere zaštite:

- dozvoljeni su isključivo istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi, radovi na tekućem održavanju, uključujući i one koji imaju za cilj prezentaciju spomenika;
- nije dozvoljeno pomjeranje nadgrobnika sa grobova na bilo koju drugu lokaciju;
- unutar pravoslavnog groblja na k.č. 1317, dozvoljavaju se ukopavanja na udaljenosti od 3 metra od stećka;
- dozvoljena je upotreba savremenih tehničkih rješenja u cilju identifikacije izvorne pozicije pomjerenih stećaka;
- nije dozvoljeno čišćenje stećaka od lišaja i mahovine niti skidanje patine sa njih;
- izuzetno od prethodne alineje, dozvoljeno je čišćenje nadgrobnika u slučaju da je ono neophodno za istraživanje epigrafskih ili dekorativnih elemenata, uz prethodno izrađen elaborat i odobrenje nadležnog ministarstva. Elaborat treba biti zasnovan na biološkim, hemijskim, fizičkim i drugim analizama za koje konzervator utvrdi da su neophodne, te sadržavati odgovarajuće konzervatorske mjere kojima će biti spriječeno uklanjanje patine, kao i procjenu utjecaja načina čišćenja na kamen i na okoliš;
- područje predstavlja potencijalni arheološki lokalitet te je prilikom obavljanja istraživačkih ili bilo kojih drugih radova, obavezno osigurati prisustvo arheologa;
- zabranjeno je odlaganje otpada;
- prostor spomenika može se koristiti u edukativne i kulturne svrhe i bit će otvoren i dostupan javnosti na način koji neće ugroziti spomenik;
- sve intervencije u zoni zaštite mogu se obavljati samo uz prethodno urađene projekte na koje je dobivena saglasnost federalnog ministarstva nadležnog za prostorno uređenje (u daljnjem tekstu: nadležno ministarstvo) i uz stručni nadzor nadležne službe zaštite naslijeđa na nivou Federacije Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nadležna služba zaštite).

U cilju trajne zaštite nacionalnog spomenika utvrđuje se **zaštitni pojas**, koji obuhvata k.č. 770, 1011 i 1012/1, dijelove k.č. 772/1, 773, 1005, 1007, 1008 i 1438 k.o. Vijesolići i k.č. 1318, 1349/1, 1349/2, 1349/3, 1350, 1355, 1358, 1359, 1360, 1361, 1362 i 1363, dio k.č. 1316, 1351, 1352, 1353 i 1364 k.o. Gornja Breza (novi premjer). Obuhvat zaštitnog pojasa počinje od tromeđe k.č. 769/2, 770 i 771 k.o. Vijesolići i nastavlja jugoistočno granicom k.č. 769/2 i 770 do tromeđe k.č. 769/2, 770 i 1438 te produžava

pravolinijski do zapadnog ugla k.č. 1318 k.o. Gornja Breza. Granična linija zatim ide granicom k.č. 1318 sa k.č. 1316, 1319 i 1321, zatim k.č. 1352 sa k.č. 1321 i 1322, zatim k.č. 1351 sa k.č. 1322 i 1345, zatim k.č. 1350 sa k.č. 1345 i 1348, te k.č. 1349/1 sa k.č. 1348 do tromeđe k.č. 1348, 1349/1 i 1353. Linija dalje nastavlja pravolinijski na tromeđu k.č. 1353, 1363 i 1364 i ide granicom k.č. 1363 i 1364 do južnog ugla k.č. 1363 te nastavlja pravolinijski do tačke na granici k.č. 1364 i 1365 čije su koordinate $Y = 6519421$ $X = 4876037$. Granična linija dalje ide granicom k.č. 1364 sa k.č. 1365 i 1393, zatim k.č. 1393 sa k.č. 1359, 1354, 1358 i 1355, te k.č. 1356 sa k.č. 1355 do tromeđe k.č. 1355 i 1356 k.o. Gornja Breza i k.č. 1438 k.o. Vijesolići i nastavlja pravolinijski do tromeđe k.č. 1438, 1012/1 i 1013 k.o. Vijesolići. Linija dalje ide granicom k.č. 1012/1 sa k.č. 1013 i 1012/2 do tromeđe k.č. 1012/1, 1012/2 i 1005 te nastavlja pravolinijski do tromeđe k.č. 1005, 1010 i 1011. Granična linija nastavlja granicom k.č. 1011 sa k.č. 1010 i 1006 do tromeđe k.č. 1006, 1007 i 1011, dalje ide pravolinijski do tromeđe k.č. 1007, 1008 i 1009/2 i nastavlja granicom k.č. 1009/2 sa k.č. 1008 i 773 do tromeđe k.č. 1009/2, 1009/1 i 773. Granična linija dalje nastavlja pravolinijski do tromeđe k.č. 1009/1, 772/1 i 771, ide granicom k.č. 771 sa k.č. 772/1 i 770 te se granicom k.č. 770 i 769/2 vraća na polaznu tačku na tromeđi k.č. 769/2, 770 i 771 k.o. Vijesolići i time je zatvoren zaštitni pojas. Površina zaštitnog pojasa je 48.659 m². Na tom prostoru utvrđuju se sljedeće mjere zaštite:

- dozvoljeno je izvođenje radova koji neće utjecati na izmjenu područja i promjenu krajolika;
- dozvoljeno je obavljanje radova na infrastrukturi uz prethodno odobrenje nadležnog ministarstva i stručno mišljenje nadležne službe zaštite;
- nije dozvoljeno odlaganje otpada;
- sve slučajne nalaze koji budu pronađeni u zoni zaštite ili zaštitnom pojasu obavezno prijaviti nadležnoj službi zaštite.

Za zone zaštite i zaštitni pojas potrebno je sačiniti:

- plan upravljanja i održavanja nacionalnog spomenika;
- geodetski snimak postojećeg stanja nacionalnog spomenika i tehničku procjenu stanja stećaka;
- procjenu utjecaja okolinskih faktora na spomenik, uključujući vegetaciju i mjere ublažavanja negativnih utjecaja.

IV

Svi pokretni nalazi, koji u toku arheološkog istraživanja budu nađeni, bit će pohranjeni u najbližem muzeju koji ispunjava kadrovske, materijalne i tehničke uvjete ili u Zemaljskom muzeju Bosne i Hercegovine u Sarajevu, obrađeni i prezentirani na odgovarajući način.

Sav pokretni i nepokretni arheološki materijal koji bude nađen u toku arheoloških istraživanja neophodno je stručno obraditi.

Arheolog – voditelj arheoloških istraživanja dužan je nakon izvršenih arheoloških radova podnijeti izvještaj Komisiji i instituciji koja je obavila istraživanja.

Arheolog – voditelj arheoloških istraživanja mora imati na raspolaganju sav pronađeni pokretni i nepokretni arheološki materijal dok traje istraživanje i dok ne završi izvještaj, a najduže za period od tri godine.

Paralelno s izvođenjem arheoloških istraživanja, neophodna je sukcesivna

konzervacija nepokretnih nalaza na lokalitetu i konzervacija pokretnog arheološkog materijala i njegovo pohranjivanje u odgovarajuće prostore (depoe).

Nakon dostavljanja izvještaja o provedenom istraživanju, Komisija će utvrditi pokretne nalaze na koje će biti primjenjivane mjere zaštite koje Komisija utvrđuje.

Iznošenje pokretnih nalaza iz stava 1 ove tačke iz Bosne i Hercegovine nije dozvoljen.

Izuzetno od prethodnog stava, ukoliko voditelj istraživanja utvrdi da je neophodna obrada nekog nalaza izvan zemlje, dokaze o tome prezentirat će Komisiji, koja može dopustiti privremeno iznošenje nalaza iz zemlje pod detaljno utvrđenim uvjetima njegovog iznošenja, postupanja s njim u toku boravka izvan zemlje i njegovog povratka u Bosnu i Hercegovinu.

V

Stavljaju se van snage svi provedbeni i razvojni prostorno-planski akti u dijelu u kome su u suprotnosti sa odredbama ove odluke.

VI

Svako, a posebno nadležni organi Federacije Bosne i Hercegovine, kantona, gradske i općinske službe, suzdržat će se od preduzimanja bilo kakvih radnji koje mogu oštetiti nacionalni spomenik ili dovesti u pitanje njegovu zaštitu.

VII

Ova odluka dostavit će se Vladi Federacije, nadležnom ministarstvu, nadležnoj službi zaštite i općinskom organu uprave nadležnom za poslove urbanizma i katastra, radi provođenja mjera utvrđenih u tač. II–VI ove odluke i nadležnom općinskom sudu radi upisa u zemljišne knjige.

VIII

Sastavni dio ove odluke je obrazloženje sa pratećom dokumentacijom, koje je dostupno na uvid zainteresiranim licima u prostorijama i na web-stranici Komisije (<http://www.kons.gov.ba>).

IX

Prema članu V stav 4 Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, odluke Komisije su konačne.

X

Ova odluka stupa na snagu narednog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH".

Ovu odluku Komisija je donijela u sljedećem sastavu: Zeynep Ahunbay, Martin Cherry, Ljiljana Ševo, Amra Hadžimuhamedović i Dubravko Lovrenović.

Predsjedavajuća Komisije

Ljiljana Ševo

Broj: 05.2-2.3-64/15-13
5. novembra 2015. godine
Sarajevo

Obrazloženje

I – UVOD

Na osnovi člana 2. stav 1 Zakona o provođenju odluka Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, uspostavljene prema Aneksu 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, "nacionalni spomenik" je dobro koje je Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika proglasila nacionalnim spomenikom, u skladu sa čl. V i VI Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini, kao i dobra upisana na Privremenu listu nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 33/02), sve dok Komisija ne donese konačnu odluku o njihovom statusu, a za što ne postoji vremensko ograničenje i bez obzira da li je za to dobro podnesen zahtjev.

Salih Dervišbegović (Olimpijska 48, Sarajevo) je dana 23. januara 2014. godine, dostavio prijedlog / peticiju za proglašenje **Nekropola sa stećcima u naseljenim mjestima Subotići, Hočevlje, Koritnik, Slivno, Župča i Orahovo, općina Breza** nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine.

U skladu sa odredbama Zakona, a na osnovi člana V stav 4 Aneksa 8. i člana 35. Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, Komisija je pristupila provođenju postupka za donošenje konačne odluke za proglašenje dobra nacionalnim spomenikom.

Izjava o značaju dobra:

Srednjovjekovni nadgrobni spomenici, poznati pod nazivom stećci, jedinstveni su za područje Bosne i Hercegovine u znatno manjoj mjeri i kod njenih susjeda. Oni su impresivan dokaz rastuće ekonomske moći bosanskog i općenito južnoslavenskog feudalnog društva u XIV stoljeću, otvaranja rudnika, pojačane urbanizacije i trgovine, te želje pojedinaca da svoj status i moć prikažu kroz vanjski izgled nadgrobnog spomenika. Oni imaju izuzetnu historijsku i znatnu kulturnu važnost.

Na lokalitetu Brdo u zaseoku Lopate, Gornja Breza evidentirano je 13 stećaka; 1 ploča, 7 sanduka i 5 sljemenjaka. Stećci su raspoređeni na manjem uzvišenju, osim tri primjerka koji su izdvojeni u sjevernom dijelu i nalaze se na udaljenosti u promjeru od 70 do 100 m od ostalih stećaka. Od ukupnog broja stećaka, ukrašen je samo jedan sljemenjak sa čeone sjeverne strane. Zbog utjecaja atmosferilija nije moguće odrediti vrstu ukrasa. Na osnovi zastupljenih formi stećaka nadgrobnici se mogu datirati u razvijeni srednji vijek (XIV stoljeće).

II – PRETHODNI POSTUPAK

U toku vođenja postupka izvršen je uvid u:

- podatke o sadašnjem stanju i namjeni dobra, uključujući opis, arhitektonski snimak i fotografije
- uvid u sadašnje stanje dobra;
- kopiju katastarskog plana;
- zemljišno-knjižni izvadak;
- historijsku, arhitektonsku ili drugu dokumentarnu građu o dobru, koja je data u popisu korištene dokumentacije u okviru ove odluke.

Prema odredbi člana V stav 2. Aneksa 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i člana 37. Poslovnika o radu Komisije, prije donošenja konačne odluke o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom, Komisija će pružiti mogućnost vlasniku predloženog nacionalnog spomenika, podnosiocu peticije, institucijama nadležnim za očuvanje naslijeđa, stručnim i naučnim institucijama, stručnjacima i naučnicima, kao i drugim zainteresiranim licima da iznesu svoje stavove. U skladu s tim, Komisija je preduzela sljedeće aktivnosti:

- Dopisom broj: 05.2-35.2-2/14-144 od 08.09.2014. godine, Komisija je zatražila dostavljanje dokumentacije, napomena, sugestija i stavova vlasnika u vezi sa proglašenjem *Nekropola sa stećcima u naseljenim mjestima Subotići, Hočevlje, Koritnik, Slivno, Župča i Orahovo, općina Breza*, od: Općine Breza (Načelnik; Organ uprave nadležan za poslove urbanizma i katstra), Federalnog ministarstva prostornog uređenja, Zavoda za zaštitu spomenika u sastavu Federalnog ministarstva kulture i sporta.

- Dopisom broj: 05.2-36.1-22/16-48 od 19.04.2016. godine, Komisija je zatražila dostavljanje identifikaciju parcela novog premjera označenih kao k. č. 772/1, 773, 1008, 1438, k.o. Vijesolići, te k. č. 1317, 1351, 1352, 1353, k. o. Gornja Breza, sa parcelama starog premjera, od Službe za prostorno uređenje, zaštitu okolice, geodetske i imovinsko-pravne poslove Općina Breza.

- Dopisom broj: 05.2-36.1-22/16-57 od 04.05.2016. godine, Komisija je zatražila dostavljanje zemljišnoknjižnih izvadaka za k.č broj 2468, 2728, k.o. Gračanica (stari premjer) i k.č. 301/1 k.o. Breza (stari premjer), općina Breza, od Općinskog suda u Visokom.

Do donošenja odluke, Komisiji je dostavljena sljedeća dokumentacija:

- Dopis Federalnog ministarstva prostornog uređenja broj: 03-23-2-1116/14 MD-2 od 16.09.2014. godine, kojim je Komisija obaviještena da Federalno ministarstvo ne raspolaže podacima i dokumentacijom vezanom za predmetna dobra;
- Dopis Zavoda za zaštitu spomenika u sastavu Federalnog ministarstva kulture i sporta broj: 07-40-4-215-1/14, od 22.01.2014. godine, kojim su Komisiji dostavljeni podaci o evidenciji i statusu prethodne zaštite *Nekropola sa stećcima u naseljenim mjestima Subotići, Hočevlje, Koritnik, Slivno, Župča i Orahovo, općina Breza*;
- Dopis općine Breza broj: 04/1-4-23-2337/14 od 15.09.2014. godine, kojim je Komisiji dostavljena sljedeća dokumentacija:
  1. popis lokaliteta,
  2. karta općine – pregled lokaliteta (u analognoj i digitalnoj formi),
  3. šire situacije za svaki lokalitet – PDF format,
  4. kopije katastraskog plana za sve lokacije (analogna i digitalna forma),
  5. zk. izvadak za sve parcele sa nekropolama i usamljenim stećcima,
  6. fotografije nekropola:
    - mapa za kategorirane nekropole,
    - mapa za nekategorirane nekropole,
  7. kopije iz knjige: "Stećci centralne Bosne" – Šefik Bešliagić iz 1967. godine;

- Dopis Službe za prostorno uređenje, zaštitu okolice, geodetske i imovinsko-pravne poslove Općina Breza broj: 04/1-1-30-628/16 od 21.04.2016. godine, kojim su Komisiji, dostavljeni Prepisi posjedovnih listova sa identifikacijom parcela novog i starog premjera;
- Dopis Općinskog suda u Visokom broj: 041-0-RZ-16-001043 od 24. 05. 2016. godine kojim su Komisiji dostavljeni zemljišnoknjižni izvanci za k.č broj 2468, 2728, k.o. SP_Gračanica i k.č. 301/1 k.o. SP_Breza;
- stavovi vlasnika zemljišnih parcela do donošenja Odluke nisu dostavljeni.

Na temelju uvida u prikupljenu dokumentaciju i stanje dobra, utvrđeno je sljedeće:

1. Podaci o dobru

Lokacija

Lokalitet Brdo je od središta Breze udaljen 2, 34 km zračne linije u pravcu sjeverozapada.¹ Nalazi se na raskrsnici putne komunikacije koja ide prema selu Vijesolići i prema zaseoku Lopate, u području Gornje Breze. Lokalitet je smješten na nadmorskoj visini od 674 m, geografskoj širini N 44° 1'45.06" i geografskoj dužini E 18°14'11.60".²

Nacionalni spomenik se nalazi na prostoru označenom kao dio k. č. 773 (novi premjer), posjedovni list broj 24, k.o. Vijesolići, što odgovara k.č. 2468 (stari premjer), k.o. Gračanica, zk. uložak broj 391, k.o. SP_Gračanica, dio k.č. 1438 (novi premjer), posjedovni list broj 24, k.o. Vijesolići, što odgovara dio k.č. 2728 (stari premjer), k.o. Gračanica, zk. uložak broj 391, k.o. SP_Gračanica, k. č. 1317 (novi premjer), posjedovni list broj 288, k.o. Gornja Breza, što odgovara dio k.č. 301/1 (stari premjer), k.o. Breza, zk. uložak broj 2759, k.o. SP_Breza i k. č. 1354 (novi premjer), posjedovni list broj 356, k.o. Gornja Breza, što odgovara k.č. 330(stari premjer), k.o. Breza, zk. uložak broj 2498, k.o. SP_Breza općina Breza, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina.

Historijski podaci³

Na prostranoj visoravni koja se pruža sjeverno, sjeveroistočno i sjeverozapadno od Sarajeva, a preko koje teku desne pritoke rijeke Bosne – Vogošća, Ljubina, Misoča i Stavnja, u ranom srednjem vijeku egzistirala je stara župa Vidogošća ili Vogošća. Politički, odnosno upravni centar ove župe bio je u dolini rijeke Stavnje da bi se krajem XIV. stoljeća prenio u utvrđeni grad Dubrovnik.⁴

Lokalni kulturno-politički život područja Breze, na osnovi postojanja vladarskih posjeda, prema mišljenju P. Anđelića odvijao se na području sela Podgora. Ovu tezu upotpunjuje postojanjem nekropole sa stećcima u mjestu Koritnik, po brojnosti stećaka najveća nekropola na području Breze.⁵

¹ www.googleearth.com (23. 04. 2015.).

² www.googleearth.com (23. 04. 2015.).

³ Opširnije podatke o starijoj-antičkoj prošlosti ove oblasti vidjeti u odluci Komisije o proglašenju *Historijskog područja – Nekropole sa stećcima u Hočevlju, općina Breza*, nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine, broj: 05.2-2.3-64/15-14 od 05. novembra 2015. godine (Službeni glasnik BiH, br. 40/16) i na web-adresi Komisije: <http://www.kons.gov.ba>.

⁴ Mušeta-Aščerić, Vesna. *Sarajevo i njegova okolina u XV stoljeću, između zapada i istoka*. Sarajevo Publishing, Sarajevo 2005. str. 24. + Karta – Župe sarajevskog područja u prvoj polovini XV stoljeća.

⁵ Anđelić, Pavao, *Stara Bosanska župa Vidogošća ili Vogošća*, GZM XXVI, Sarajevo, 1970, str. 344.

Tezu P. Anđelića da je teritorij stare župe Vogošća u drugoj polovici XIV i u XV stoljeću ostao isti i da nije izmijenjen, V. Mušeta-Aščerić sagledava kroz osmanske izvore i popise iz 1455., 1468., i 1470. godine na osnovi čega zaključuje da su u XIV stoljeću rastakanjem župe Vogošća sela bliža Sarajevu prešla u ruke Pavlovića i priključena su Vrhbosni, dok je dio župe koji je graničio sa oblašću bosanskog kralja, priključen području nahije Visoko. Centralni dio nekadašnje župe Vogošća se izdvojio u novu župu Dubrovnik, identičnu kasnijoj nahiji Dubrovnik. Podaci popisa iz 1468. godine pružaju mogućnost utvrđivanja teritorijalnog opsega župe Dubrovnik. Najveći broj sela nahije Dubrovnik nalaze se u slivu rijeka Misoče i Stavnje te dijelom Ljubine. Sva sela u slivu Vogošće upisana su u nahiju Saraj. Manji broj sela sa područja Breze, i to sela na desnoj obali rijeke Stavnje, ulazila su u sastav nahije Visoko, a dio u sastav nahije Bobovac sa gotovo cijelim područjem Vareša. Dio sela sa područja nahije Dubrovnik upisan je u has Isa-bega Ishakovića, nešto u čifluke, dok je najveći broj razdijeljen u timare posada Bobovca, Kreševa i Hodidjeda. Centar župe bio je grad Dubrovnik sa trgom istog imena, koji se razvio kao njegovo podgrađe. Po svom središtu su i župa i nahija dobili ime. Naziv stare župe Vogošća sačuvao se samo u nazivu sela Vogošća koje je 1468. godine pripalo nahiji Saraj. Iz navedenog vidljivo je da stara župa Vogošća nije identična župi Dubrovnik ni teritorijalno ni po nazivu, ali je zato župa Dubrovnik identična nahiji Dubrovnik.⁶

2. Opis dobra

Na lokalitet se dolazi asfaltiranim putem sa jugoistočne strane iz Breze. Veći broj stećaka je koncentrisan na manjem uzvišenju nazvanom Brdo, dok su dva smještena na samoj raskrsnici, a jedan unutar pravoslavnog groblja. U literaturi je na lokalitetu Brdo, evidentirano 8 stećaka,⁷ dok je za potrebe izrade odluke o proglašenju ovog dobra nacionalnim spomenikom, tehničkim snimanjima evidentirano i obrađeno 13 stećaka; 1 ploča, 7 sanduka i 5 sljemenjaka. Stećci su raspoređeni na manjem uzvišenju (k.č. 1354, k.o. Gornja Breza), osim tri primjerka koji su izdvojeni u sjevernom dijelu i nalaze se na udaljenosti u promjeru od 70 do 100 m od ostalih stećaka. Na skici to su stećci br. 11, 12 i 13. Pojedini primjerci su dijelom ili upotpunosti utonuli u zemlju, obrasli su mahovinom i lišajevima. Od ukupnog broja stećaka, ukrašen je samo sljemenjak br. 9. sa čeonu sjeverne strane. Zbog utjecaja atmosferilija nije moguće odrediti vrstu ukrasa. Stećak br. 11 nije *in situ*.⁸ Za stećak br. 12 zbog obrastanja raslinjem, nije moguće potvrditi da li se nalazi na izvornoj lokaciji, međutim za stećak br. 13, pozicioniran unutar pravoslavnog groblja, u kojem se sahranjuju članovi porodice Subotići, može se pretpostaviti da je u izvornom položaju. Groblje je situirano sjeverno od nekropole, obuhvata dio prostora k.č. 1317, k.o. Gornja Breza na kojem se nalazi i kapela novijeg datuma gradnje, a koja je zbog ratnih dešavanja 1992–1995. godine, ostala nedovršena. Prostor groblja je obrastao sitnim rastinjem i visokim drvećem. Na osnovi natpisa na

---

⁶ Mušeta-Aščerić, Vesna. *Sarajevo i njegova okolina u XV stoljeću, između zapada i istoka*. Sarajevo Publishing, Sarajevo 2005. str. 24–27. + Karta – Župe sarajevskog područja u prvoj polovini XV stoljeća.

⁷ Šefik Bešliagić navodi: "U zaseoku Lopate (Gornja Breza) na lokalitetu Brdo, vlasništvo Samije Tiljak, smještena je nekropola sa 8 stećaka, od čega 4 sljemenjaka i 4 sanduka". Bešliagić, Šefik. Stećci centralne Bosne, Sarajevo, 1967, str. 30.

⁸ Prema riječima mještana sela Vijesolici, stećak označen brojem 11 na skici je pomjeren sa izvorne lokalcije. Kako se nalazi na raskrsnici koja služi i kao autobusko stajalište, oštećen je i ugrožen razbijanjem staklenih boca.

najstarijim nadgrobnicima, zaključuje se da su prva ukapanja vršena '50-ih godina XX stoljeća, što se uzima za početak egzistiranja groblja. Pojedini nadgrobnici su oštećeni ili prevrnuti.

Stanje stećaka

Stećak br. 1 – sanduk, dijelom utonuo, sa bočnih strana obrastao travom, a ostali dio mahovinom i lišajevima, orijentiran u pravcu zapad–istok,

- dimenzije stećka su: 144x50x30 cm.

Stećak br. 2 – sljemenjak sa postoljem, prevrnut na bočnu zapadnu stranu, obrastao lozom, mahovinom i lišajevima, orijentiran u pravcu sjever–jug,

- dimenzije stećka su: dužina 176x vidljiva širina 15 x visina 55 cm,
- dimenzije postolja su: dužina 200x vidljiva širina 35 x visina 20 cm.

Stećak br. 3 – sljemenjak, sa vidljivim napuklinama sa čeonih strana, raslinje i trava otežavaju pristup stećku, obrastao je mahovinom i lišajevima, orijentiran u pravcu jugozapad–sjeveroistok,

- dimenzije stećka su: 140x45x55 cm.

Stećak br. 4 – sanduk, utonuo u zemlju, tako da nije tehnički obrađen, prekriven humusom i travom, vidljiv dio je obrastao lišajevima, orijentiran u pravcu zapad–istok.

Stećak br. 5 – sanduk, utonuo u zemlju, tako da nije tehnički obrađen, prekriven humusom i travom, vidljiv dio je obrastao lišajevima, orijentiran u pravcu zapad–istok,

Stećak br. 6 – sanduk ruiniranog izgleda, dijelom utonuo u zemlju, prekriven travom i lozom, orijentiran u pravcu zapad–istok,

- dimenzije stećka su: 140x50x26 cm.

Stećak br. 7 – sljemenjak, raslinje otežava pristup stećku sa čeone južne i bočne zapadne strane, obrastao je mahovinom i lišajevima, orijentiran u pravcu sjever–jug,

- dimenzije stećka su: 190x55x50 cm.

Stećak br. 8 – sljemenjak, skliznuo niz među pa je orijentiran u pravcu zapad–istok, raslinje otežava pristup stećku sa bočne sjeverne strane, obrastao je mahovinom i lišajevima,

- dimenzije stećka su: 180x56x60 cm.

Stećak br. 9. – sljemenjak, raslinje otežava pristup stećku sa svih strana, obrastao je mahovinom i lišajevima, orijentiran u pravcu sjever–jug,

- dimenzije stećka su: 130x60x65 cm.

Na čeonj sjevornoj strani naziru se konture ukrasa, kojeg nije moguće raspoznati.

Stećak br. 10 – sanduk dijelom utonuo i prekriven humusom i travom, vidljivi dio obrastao je mahovinom i lišajevima, orijentiran je u pravcu sjever–jug,

- dimenzije stećka su: 180x90x20 cm.

Stećak br. 11 – ploča nije *in situ*, oštećena sa sjeverne čeone strane, obrasla mahovinom i lišajevima, orijentirana u pravcu sjeverozapad–jugoistok⁹

- dimenzije stećka su: 150x80x16 cm.

Stećak br. 12 – sanduk, prekriven šibljem i raslinjem, obrastao lišajevima i mahovinom, orijentiran u pravcu zapad–istok,

---

⁹ Prilikom čekanja autobusa, lokalnom stanovništvu služi za razbijanje boca (pivskih flaša).

- dimenzije stećka su: 160x90x37 cm.

Stećak br. 13 – sanduk, prekriven šibljem i raslinjem, nalazi se unutar ograđenog prostora pravoslavnog groblja, obrastao lišajevima i mahovinom, orijentiran u pravcu zapad – istok,

- dimenzije stećka su: 175x86x35 cm.

3. Dosadašnja zakonska zaštita

U Prostornom planu BiH do 2000. godine na području općine Breza kao spomenik III kategorije uvršteno je 7 lokaliteta nekropola sa stećcima (199 stećak) bez preciznije identifikacije.¹⁰

Prema evidenciji Zavoda za zaštitu spomenika u sastavu Federalnog ministarstva kulture i sporta u selu Lopate i Subotići evidentirana su dobra pod sljedećim nazivom:

- **Brdo, Gornja Breza – Lopate, Breza**

Srednjovjekovno groblje.

Sačuvano 8 stećaka.

Navedeno dobro nije bilo upisano u Registar spomenika kulture Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine.¹¹

4. Istraživački i konzervatorsko-restauratorski radovi

Istraživačke radove na nakropolama sa stećcima na području općine Breza vršio je Šefik Bešlagić.¹²

Konzervatorski radovi nisu preduzimani.

5. Stanje dobra

Uvidom na licu mjesta, 18. marta 2015. godine, ustanovljeno je sljedeće:

- stećci su izloženi ubrzanom propadanju usljed nedostatka redovnog održavanja,
- pojedini stećci su oštećeni sa vidljivim napuklinama, prevrnuti, dijelom ili upotpunosti utonuli u zemlju,
- na stećcima se nalaze biljni organizmi (lišajevi i mahovina) u većoj ili manjoj mjeri,
- područje lokaliteta Brdo sa oživljavanjem vegetacije obrasta travom i niskim raslinjem,
- stećak br. 11 nije *in situ*, oštećen je i ugrožen stalnim aktivnostima lokalnog stanovništva (služi za razbijanje staklenih boca),
- stećci br. 12 i 13 su obrasli niskim raslinjem i crnogoričnim drvećem.

6. Specifični rizici

---

¹⁰ Grupa autora, *Prostorni plan Bosne i Hercegovine, faza b – valorizacija, prirodne i kulturno-historijske vrijednosti*, Institut za arhitekturu, urbanizam i prostorno planiranje Arhitektonskog fakultet u Sarajevu i Urbanistički zavod za Bosnu i Hercegovinu Sarajevo, Sarajevo 1980, str. 50.

¹¹ Dopis Zavoda za zaštitu spomenika u sastavu Federalnog ministarstva kulture i sporta, broj: 07-40-4-4985-1/14, od 24.09.2014. godine.

¹² Bešlagić, Šefik. *Stećci Centralne Bosne*, Sarajevo, 1967. str. 30–35.; *Stećci, kataloško-topografski pregled*. Sarajevo: "Veselin Masleša", 1971. str. 156–158.

- vandalizam – oštećenje i pomjeranje stećka br. 11 i korištenje u nedozvoljene svrhe,
- dugogodišnje neodržavanje,
- nepovoljni utjecaji atmosferska,
- samonikla vegetacija.

III – ZAKLJUČAK

Primjenjujući Kriterije za donošenje odluke o proglašenju dobra nacionalnim spomenikom ("Službeni glasnik BiH", br. 33/02 i 15/03), Komisija donosi odluku kao u dispozitivu. Odluka je zasnovana na sljedećim kriterijima:

A) Vremensko određenje

B) Historijska vrijednost

C) Umjetnička i estetska vrijednost

- ii. Kvalitet materijala,
- iii. Proporcije,
- v. Vrijednost detalja.

D. Čitljivost (dokumentarna, naučna, obrazovna vrijednost)

- i. Materijalno svjedočanstvo o manje poznatim historijskim razdobljima.

E. Simbolička vrijednost

- i. Ontološka vrijednost,
- ii. Sakralna vrijednost,
- iii. Tradicionalna vrijednost,
- iv. Vežanost za rituale ili obrede,
- v. Značaj za identitet skupine ljudi.

G. Izvornost

- i. Oblik i dizajn,
- ii. Materijal i sadržaj,
- iv. Tradicija i tehnike.

Sastavni dio ove odluke su:

- Imovinsko-vlasnička dokumentacija
  - Kopija katastarskog plana broj: 14, R=1:2 500, k.o. Gornja Breza,
  - Identifikacija zemljišne parcele k. č. 1354, k.o. Gornja Breza (novi premjer) sa parcelom k.č. 330, k.o. SP_Breza (stari premjer),
  - Izvod iz posjedovnog lista broj 24 te identifikacija zemljišne parcele k. č. 773, k.o. Gornja Breza (novi premjer) sa parcelom k.č. 2468, k.o. Gračanica (stari premjer) i identifikacija zemljišne parcele k. č. 1438, k.o. Gornja Breza (novi premjer) sa parcelom dio k.č. 2468, k.o. Gračanica (stari premjer),
  - Izvod iz posjedovnog lista broj 288 te identifikacija zemljišne parcele k. č. 1317, k.o. Gornja Breza (novi premjer) sa parcelom k.č. 301/1, k.o. Breza (stari premjer),
  - Zemljišnoknjižni uložak broj; 2498 k.o. SP_Breza,
  - Zemljišnoknjižni uložak broj; 2759 k.o. SP_Breza,
  - Zemljišnoknjižni uložak broj; 391 k.o. SP_Gračanica.
- Dokumentacija o prethodnoj zaštiti dobra
  - Dopis Zavoda za zaštitu spomenika u sastavu Federalnog ministarstva

kulture i sporta broj: 07-40-4-215-1/14, od 22.01.2014. godine, kojim su Komisiji dostavljeni podaci o evidenciji i statusu prethodne zaštite *Nekropola sa stećcima u naseljenim mjestima Subotići, Hočevlje, Koritnik, Slivno, Župča i Orahovo, općina Breza.*

- Fotodokumentacija:
  - fotografije postojećeg stanja dobra snimljene su 18.03.2015., fotografirao: historičar Zijad Halilović (fotografirano digitalnim fotoaparatom Canon EOS 450 D).
- Tehnička dokumentacija:
  - Tehnički snimci postojećeg stanja dobra (skica nekropole sa stećcima); geodetska služba općine Hadžići je izvršila radove snimanja lokaliteta i materijal ustupila Komisiji u elektronskoj verziji, dana 01.10.2013. godine,
  - Tehnički snimci postojećeg stanja dobra (skica nekropole, snimak spomenika); dana 18.03.2014. godine. mjerili i snimali: Nermina Katkić dipl. ing arh., Eldin Hodžić, historičar – pripravnik i Zijad Halilović, saradnik za arheologiju.
  - Zone zaštite i zaštitni pojas definisao i uradio Ešref Salihagić, geometar i vanjski saradnik Komisije i dostavio dana 09.04.2015. godine.

Korišćena literatura

U toku vođenja postupka proglašenja dobra nacionalnim spomenikom BiH, korišćena je sljedeća literatura:

1967. Bešlagić, Šefik. *Stećci centralne Bosne*, Sarajevo, 1967.
1970. Anđelić, Pavao, *Stara Bosanska župa Vidogošća ili Vogošća*, GZM XXVI, Sarajevo, 1970.
1971. Bešlagić, Šefik, *Stećci, kataloško-topografski pregled. "Veselin Masleša"*, Sarajevo, 1971.
1980. Grupa autora, *Prostorni plan Bosne i Hercegovine, faza b – valorizacija, prirodne i kulturno-historijske vrijednosti*, Institut za arhitekturu, urbanizam i prostorno planiranje Arhitektonskog fakulteta u Sarajevu i Urbanistički zavod za Bosnu i Hercegovinu Sarajevo, Sarajevo, 1980.
2005. Mušeta-Aščerić, Vesna. *Sarajevo i njegova okolina u XV stoljeću, između zapada i istoka*. Sarajevo Publishing, Sarajevo 2005.
www.googleearth.com (23.04.2015.).
www.googleearth.com (23.04.2015.).

Nosilac istraživanja i izrade Prijedloga odluke:

Zijad Halilović, profesor historije, saradnik za arheologiju u Komisiji za očuvanje nacionalnih spomenika